

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

МЕЩЕРЯКОВ МАКСИМ ОЛЕГОВИЧ

УДК 342.9:351.86

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ У СФЕРАХ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ–2026

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник –

кандидат юридичних наук, доцент

Кулик Марина Йосипівна,

Національна академія внутрішніх справ,

доцент кафедри кримінального процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

Могілевський Леонід Володимирович,

Територіальна оборона Міста-героя Харків 2,

командир Добровольчого формування «Фенікс»

при 113 Окремій Бригаді

доктор юридичних наук, старший дослідник

Шкарупа Костянтин Вікторович,

Бюро економічної безпеки України,

старший оперуповноважений в особливо важливих справах

Департаменту організаційного забезпечення діяльності

Захист відбудеться 05 лютого 2026 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий 05 січня 2026 року

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Андрій АНТОЩУК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нині в умовах повномасштабної військової агресії з боку російської федерації питання правового регулювання забезпечення національної безпеки й оборони є ключовим з огляду на необхідність збереження незалежності та територіальної цілісності української держави. Для вирішення цього питання законодавець використовує низку інструментів, серед яких важливе значення має планування, яке, як вбачається, є фундаментальним складником організації процесу публічного управління й важливим напрямом адміністративно-правового регулювання, що забезпечує цілісність, стабільність та ефективність функціонування системи захисту держави. Унаслідок появи нових загроз і викликів планування є не лише інструментом реагування на ризики, а й основним механізмом їх передбачення й запобігання. Його сутність полягає в цілеспрямованому формуванні стратегії розвитку секторів безпеки й оборони, визначенні пріоритетів, ресурсів, часових меж і відповідальних суб'єктів, що уможливорює ефективне використання наявного потенціалу держави для гарантування її суверенітету й територіальної цілісності. Ефективне адміністративно-правове регулювання планування дає змогу забезпечити безперервність державної політики, узгодженість дій усіх суб'єктів сектору безпеки, а також гарантує ефективне використання потенціалу партнерських відносин на міжнародному рівні. Отже, планування в цій сфері є не лише адміністративною процедурою, а й стратегічним інструментом формування національної спроможності до самозахисту, розвитку та стійкого функціонування в умовах глобальної нестабільності, у зв'язку з чим необхідним є всебічне вивчення нормативно-правових засад організації відповідної діяльності.

Окремі проблемні питання, присвячені правовому регулюванню забезпечення національної безпеки й оборони, у своїх наукових працях розглядали: С. М. Алфьоров, О. М. Бандурка, О. С. Власюк, З. В. Груб, О. В. Джафарова, Г. А. Жиздюк, Т. О. Карабін, О. Ф. Комісаров, І. Ф. Корж, О. В. Кузьменко, Я. В. Лазур, О. М. Литвинов, А. О. Москаленко, О. П. Нагорний, В. І. Олефір, І. Д. Пастух, М. М. Пендюра, М. А. Погорецький, Б. М. Ринажевський, Р. А. Сербин, В. В. Сокурєнко, О. Г. Стрельченко, О. С. Тарасенко, В. П. Тихий, Г. А. Хань та ін. Утім, попри значний теоретичний доробок у науковій літературі, фактично немає комплексних наукових досліджень адміністративно-правових засад планування у сферах національної безпеки й оборони.

Отже, наявність низки теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із плануванням у сферах національної безпеки й оборони, а також відсутність комплексних монографічних наукових праць, у яких би висвітлювалася окреслена проблематика, обумовлюють актуальність і своєчасність дослідження, присвяченого характеристиці системи адміністративно-правових засад організації процесу планування у сферах національної безпеки й оборони.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження підготовлено відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом

Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021; Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України, затвердженої Указом Президента України від 20 серпня 2021 року № 372/2021; тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 травня 2024 року № 326; тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 3 лютого 2022 р. № 109), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454), Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2021–2025 рр..

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Науково-дослідного інституту публічного права 22 грудня 2015 року, протокол № 6.

Мета та задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, норм чинного законодавства та правозастосовної практики, з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад планування у сферах національної безпеки й оборони, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідної діяльності.

Досягнення зазначеної мети дисертації передбачає виконання таких *задач*:

- визначити поняття національної безпеки й оборони як об'єктів правового регулювання;
- окреслити значення планування в системі організаційних інструментів забезпечення національної безпеки та оборони;
- з'ясувати мету, завдання та принципи правового регулювання планування у сферах національної безпеки й оборони;
- схарактеризувати правове регулювання планування у сферах національної безпеки й оборони та зазначити місце в ньому норм адміністративного права;
- встановити коло суб'єктів планування у сферах національної безпеки й оборони та встановити особливості їх правового статусу;
- описати адміністративно-правові інструменти здійснення планування у сферах національної безпеки й оборони;
- узагальнити закордонний досвід забезпечення та планування сфери національної оборони й проаналізувати можливості його використання в Україні;
- виокремити напрями вдосконалення правових та організаційних засад планування у сферах національної безпеки й оборони.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення діяльності щодо планування у сферах національної безпеки й оборони.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади планування у сферах національної безпеки й оборони.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність як загальних, так і спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, використання *логіко-семантичного* й *аналітичного* методів надало можливість поглибити й деталізувати визначення поняття національної безпеки та оборони й

оцінити сучасний стан цієї сфери (підрозділ 1.1), а також встановити значення планування в системі інструментів забезпечення сфери національної безпеки та оборони (підрозділ 1.2). Щоб з'ясувати мету, завдання та принципи планування в цій сфері (підрозділ 1.3), а також виокремити адміністративно-правові інструменти здійснення такого планування (підрозділ 2.3), використано *структурно-логічний* і *системно-функціональний* методи. Схарактеризувати правове регулювання планування у сферах національної безпеки й оборони та встановити місце в ньому норм адміністративного права (підрозділ 2.1), а також окреслити коло суб'єктів такого планування й описати особливості їх правового статусу (підрозділ 2.2) вдалося за допомогою методу *документального аналізу*. З метою узагальнення закордонного досвіду забезпечення та планування сфери національної оборони та обґрунтування можливостей його використання в Україні (підрозділ 3.1) використано *порівняльно-правовий* метод. З'ясувати напрями вдосконалення правових та організаційних засад планування у сферах національної безпеки й оборони (підрозділ 3.2) вдалося за допомогою методів *моделювання* та *прогнозування*.

Емпіричну основу дослідження становлять дані опитування 535 працівників Національної поліції України, Національної гвардії України, Служби безпеки України; практика діяльності суб'єктів планування у сферах національної безпеки й оборони.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є однією з перших спроб з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад планування у сферах національної безпеки й оборони за умов збройного конфлікту та воєнного стану, а також надати пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення такої діяльності.

За результатами проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– обґрунтовано теоретичне значення адміністративно-правових засад планування у сферах національної безпеки й оборони як сукупності нормативно-правових актів, у яких закріплено: 1) зміст та сутність національної безпеки й оборони; 2) система та правовий статус суб'єктів сфер національної безпеки й оборони, а також особливості їх діяльності та взаємодії; 3) принципи, мета, форми й інші адміністративно-правові аспекти планування як одного з інструментів забезпечення національної безпеки та оборони;

– виокремлено завдання правового закріплення планування у сферах національної безпеки й оборони, які передбачають: визначення актуальних ризиків і викликів; встановлення напрямів розвитку сил національної безпеки й оборони в аспекті підвищення ефективності їх роботи, удосконалення інструментарію діяльності, покращення організаційних, кадрових та інших умов їх функціонування тощо; розроблення й затвердження документів з планування з урахуванням відомостей попереднього аналізу ризиків, викликів, а також констатованих напрямів розвитку публічного сектору; розроблення та забезпечення роботи

механізму моніторингу й контролю за станом і повнотою виконання затверджених планів; визначення критеріїв і метрик оцінки результатів виконання планів;

– розроблено систему критеріїв оцінювання ефективності процесу адміністративно-правового планування у сферах національної безпеки й оборони, яку становлять: нормативно-правові критерії – узгодженість між стратегічними й програмними документами та актами вищої юридичної сили; чіткість визначення повноважень суб'єктів планування; наявність формалізованих процедур розроблення, коригування й перегляду рішень щодо планування; організаційні критерії – своєчасність прийняття рішень щодо планування; інституційна спроможність суб'єктів планування забезпечувати координацію й міжвідомчу взаємодію; стабільність і прогнозованість планувального циклу; оперативні критерії – здатність процесу планування оперативно коригуватися залежно від зміни безпекового середовища; інтеграція механізмів моніторингу та зворотного зв'язку; орієнтація планування на ризики та загрози;

удосконалено:

– теоретичний підхід до визначення змісту поняття «національна безпека» як правової категорії, а саме: 1) є станом захищеності суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, які можуть спричинити шкоду конституційному ладу, територіальній цілісності, суверенітету держави, а також правам, свободам і добробуту населення; 2) забезпечується окремим, визначеним законодавством колом суб'єктів – спеціально уповноваженими державними органами, публічно-правовими інституціями, громадськими організаціями й окремими громадянами, які згідно з законом мають право реалізувати відповідні адміністративні й інші інструменти формування та підтримки належного стану національної безпеки; 3) підкріплена державною політикою – спеціальним організованим відповідно до законодавчо встановленого кола принципів і вимог курсом діяльності держави; 4) забезпечує сталий, демократичний розвиток країни, адже дає змогу сформувати сферу, у якій кожен представник суспільства має широкі можливості для самовираження, культурного збагачення, вільної трудової та іншої діяльності без страху за своє життя та здоров'я; 5) стан національної безпеки повинен мати стабільний і планомірний характер, адже його порушення за будь-яким напрямом може призвести до фатальних наслідків у вигляді дестабілізації роботи державних і соціальних інституцій, шкоди населенню, зокрема й жертв, тощо;

– визначення поняття «оборона» як правової категорії, що є сукупністю спеціальних, активних заходів та операцій, які застосовуються уповноваженими законодавством органами державної влади, місцевого самоврядування й іншими суб'єктами в економічній, політичній, соціальній та інших найважливіших сферах життєдіяльності суспільства, а також спрямовуються на формування умов і здійснення ефективної відсічі збройній агресії, вирішення збройних конфліктів;

– теоретичний підхід до висвітлення проблем організаційного та правового характеру, пов'язаних із плануванням у сфері національної безпеки й оборони, а саме: 1) наявність прогалин у нормативно-правовій базі в контексті нових типів загроз, зокрема у сфері кібербезпеки, інформаційної безпеки, а також нових видів озброєння; 2) недостатня ефективність врегулювання та деталізації процедур планування; 3) відсутність налагодженого механізму взаємодії суб'єктів

планування у сферах національної безпеки й оборони, а також координації їх спільної діяльності; 4) недостатній рівень кадрового забезпечення, зокрема брак фахівців із сучасними знаннями у сфері стратегічного планування й аналітики; 5) недостатня адаптованість до сучасних викликів і загроз системи професійної підготовки фахівців у сферах національної безпеки й оборони; 6) відсутність єдиного наукового-методичного забезпечення сфери планування; 7) обмежене використання сучасних інформаційно-аналітичних систем, що передбачає низький рівень цифровізації процесів планування; 8) недостатнє налагодження державно-приватного партнерства в досліджуваній сфері суспільного життя; 9) відсутність чіткої, ефективної та дієвої системи ресурсного забезпечення планів (зокрема фінансового, матеріально-технічного тощо), оскільки планування здебільшого не узгоджується з бюджетними можливостями держави;

– обґрунтування наукової думки щодо планування у сфері безпеки й оборони країн НАТО як колективної організації, а саме: усі рішення у сфері безпеки ухвалюються на основі принципу консенсусу, тобто лише за умови, якщо жодна держава-член не має заперечень, що своєю чергою гарантує врахування інтересів кожної країни, а дії Альянсу відображають спільну позицію союзників; планування оборони в межах НАТО має інтегрований характер, адже передбачає поєднання національних оборонних стратегій із загальною системою колективної безпеки;

дістало подальшого розвитку:

– визначення правового статусу суб'єктів планування у сферах національної безпеки й оборони, який запропоновано розуміти як встановлену нормами чинного законодавства сукупність владних повноважень (прав та обов'язків), якими обумовлено роль і місце в правовідносинах, що виникають з питань реалізації планування як інструменту забезпечення ефективного функціонування сфер національної безпеки й оборони;

– теоретико-правовий підхід до визначення планування у сферах національної безпеки й оборони як стратегічного, яке дає змогу: по-перше, оцінити наявні безпекові виклики та встановити рівень можливої шкоди в разі їх розвитку; по-друге, сформулювати систему пріоритетних цілей діяльності й розвитку сфери національної безпеки та оборони з огляду на сучасні ризики (зокрема безпекові), а також економічні можливості країни; по-третє, визначити систему необхідних організаційних, політичних, економічних, юридичних та інших кроків, необхідних для досягнення актуальних цілей; по-четверте, передбачити результати проведення запланованих заходів і визначити критерії оцінки якості їх виконання;

– твердження про те, що в системі правових засад планування у сферах національної безпеки й оборони провідне значення мають норми адміністративного права, які закріплюють: адміністративно-правовий статус суб'єктів планування (порядок їх діяльності та структуру); правові інструменти планування; засади формування та реалізації державної політики в цій сфері; специфіку взаємодії суб'єктів планування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації впроваджені та використовуються у:

– науково-дослідній сфері – для подальшого проведення теоретико-прикладних досліджень, присвячених адміністративно-правовим засадам планування у сферах національної безпеки й оборони (акт Національної академії внутрішніх справ від 19 листопада 2025 року № 552-нд);

– освітньому процесі – під час підготовки методичних рекомендацій, навчальних посібників і лекційних матеріалів з дисциплін «Адміністративне право», «Конституційне право» тощо (акт Національної академії внутрішніх справ від 19 листопада 2025 року № 551-оп).

Апробація результатів дисертації. Підсумки дослідження проблеми, а також окремих її аспектів, одержані узагальнення та висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми правової науки в сучасних умовах» (м. Дніпро, 16 травня 2019 року); «Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 2 травня 2024 року); «Дотримання процесуальних прав осіб під час досудового розслідування в Україні» (м. Київ, 24 жовтня 2025 року); «Актуальні проблеми кримінального права» (м. Київ, 27 листопада 2025 року).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено в 10 наукових публікаціях, серед яких п'ять наукових публікацій у фахових періодичних виданнях і одна – у закордонному науковому періодичному виданні, чотири тези доповідей на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 202 сторінки, із них основного тексту – 177 сторінок. Список використаних джерел містить 195 найменувань на 21 сторінці, додатки розміщені на 4 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, його мету й завдання, розкрито наукову новизну отриманих результатів, теоретичне та практичне значення роботи, надано відомості про апробацію результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади здійснення планування у сферах національної безпеки і оборони» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Поняття національної безпеки і оборони як об'єктів правового регулювання»* акцентовано, що захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Однією з основних сфер, у яких держава виконує передбачені конституцією функції, є національна безпека й оборона. Події останніх років засвідчили важливість діяльності публічних органів за обома зазначеними напрямками, адже від ефективності виконання завдань у цій сфері залежить життєдіяльність і майбутнє української нації. З огляду на це увагу зосереджено на аналізі поняття та сучасного стану сфери

національної безпеки й оборони України, що дало змогу сформувавши новий підхід до вдосконалення засад її державного регулювання.

Виокремлено ознаки категорії «безпека»: по-перше, це стан об'єктивної дійсності, який полягає у відсутності небезпеки для життя та здоров'я людей, інтересів держави, стану відповідних об'єктів тощо; по-друге, це стабільний стан, який існує протягом значного проміжку часу й підтримується активними діями спеціальних суб'єктів; по-третє, безпека є абсолютною, тобто вона допускає наявність більш чи менш значних ризиків, але передбачає відсутність їх негативного й реального прояву; по-четверте, безпека не обмежена галузями життєдіяльності суспільства, що зумовлює багатоманітність її різновидів: інформаційна, соціальна, пожежна, публічна тощо.

За результатами аналізу основних ознак термінів «безпека» та «національна безпека» запропоновано авторське визначення поняття «національна безпека». Також висвітлено характеристику терміна «оборона», що дало змогу сформулювати власний підхід до його тлумачення.

Зауважено, що сучасний стан сфери національної безпеки й оборони має численні зовнішні виклики, пов'язані передусім зі збройною агресією та активною трансформацією загроз. Представлено чинники, які впливають на стан забезпечення безпеки та оборони.

У підрозділі 1.2 «Місце планування в системі організаційних інструментів забезпечення сфери національної безпеки та оборони» аргументовано, що з метою забезпечення ефективного та якісного функціонування сфери національної безпеки та оборони держава й інші уповноважені суб'єкти використовують різні інструменти. Акцентовано, що серед таких інструментів важливе значення має планування, яке є ключовим механізмом науково обґрунтованого та стратегічно виваженого управління державними ресурсами й потенціалом у сфері безпеки й оборони, що надає можливість досягати високого рівня державної стійкості та обороноздатності.

Окреслено сутнісний зміст категорій «інструменти», «адміністративно-правові інструменти», «інструменти адміністративно-правового забезпечення», «інструментарій у сфері діяльності органів публічного управління», на підставі узагальнення ознак яких сформульовано авторське визначення поняття «інструменти забезпечення сфери національної безпеки та оборони» як системи взаємопов'язаних юридичних, фінансових, інституційних та організаційно-управлінських засобів впливу, що застосовуються уповноваженими суб'єктами для формування, реалізації та коригування державної політики в цій сфері.

Обґрунтовано, що планування не може розглядатися виключно як елемент організаційних заходів, оскільки воно є самостійним комплексним інструментом адміністративно-правового забезпечення, який інтегрує нормативні, інституційні, фінансові й організаційні компоненти та забезпечує визначення стратегічних цілей, пріоритетів і механізмів діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки та оборони з огляду на безпекове середовище, соціально-економічні й політичні чинники.

У підрозділі 1.3 «Мета, завдання та принципи планування у сферах національної безпеки і оборони» зауважено на тому, що планування не є явищем хаотичним, адже має визначені мету й завдання, а також принципи реалізації.

Узагальнено, що в широкому значенні принципи – це поняття, яке описує фундаментальний, базовий чинник функціонування певного механізму, основоположне правило здійснення діяльності, ключова ідея теорії або явища тощо. Визначено поняття «принципи планування у сферах національної безпеки й оборони України». Встановлено, що основні принципи планування у сферах національної безпеки й оборони закріплено в законодавстві, однак зазначено, що їх перелік не є вичерпним, а отже, запропоновано його розширити.

Доведено, що принципи є основою правової конструкції, що визначає цінності, відповідно до яких слід здійснювати планування у сферах національної безпеки та оборони. Встановлено, що практичне призначення планування у сферах національної безпеки й оборони відображено в меті та завданнях такої діяльності. З'ясовано, що мета планування у сферах національної безпеки й оборони частково визначена законодавцем, водночас складники її завдань не висвітлено в положеннях нормативних документів.

Розділ 2 «Нормативно-правові засади планування у сферах національної безпеки і оборони» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Правове регулювання планування у сферах національної безпеки і оборони та місце в ньому норм адміністративного права»* акцентовано, що забезпечення ефективного планування в досліджуваній сфері суспільного життя є фактично неможливим без побудови ефективної та дієвої системи нормативно-правових засад, які відображено в нормативно-правових актах різної юридичної сили та цільовому призначенні, серед яких найбільшого поширення має адміністративне законодавство. Його запропоновано розуміти як сукупність нормативних актів, положеннями яких регулюються суспільно-правові відносини у сфері публічного управління, тобто відносини, що виникають під час реалізації функцій органами держави, місцевого самоврядування, їх посадовими особами.

Встановлено, що в Конституції України немає прямого визначення планування у сферах національної безпеки й оборони. Водночас як головний юридичний документ держави Основний Закон декларує предметну основу національної безпеки й оборони, а саме базис прав і свобод людини та громадянина, який є обов'язковим для захисту й забезпечення з боку держави, зокрема й від зовнішньої агресії. Констатовано, що нормативно-правові засади міжнародного характеру – це стандарти та правила, вироблені й прийняті як обов'язкові, декількома державами на підставі формалізованих домовленостей. Значна частина останніх стосується безпеки й оборони, на що необхідно зважати під час планування роботи й розвитку цих сфер. Міжнародні нормативно-правові засади запропоновано розподілити на декілька груп: 1) документи у сфері прав і свобод людини та громадянина; 2) акти міжнародного гуманітарного права; 3) міжнародні документи з питань світової безпеки.

Доведено, що на законодавчому рівні врегульовано й закріплено такі важливі питання щодо: 1) змісту й сутності національної безпеки й оборони; 2) системи та правового статусу суб'єктів сфер національної безпеки й оборони, а також особливостей їх діяльності та взаємодії; 3) принципів, мети, форм та інших адміністративно-правових аспектів планування як одного з інструментів забезпечення національної безпеки й оборони. Своєю чергою в підзаконних актах закріплено порядок, умови, ідеї та операційні механізми організації та здійснення планування у

сферах національної безпеки й оборони. Проведений аналіз дав змогу дійти висновку, що в системі відповідних засад провідне значення мають норми адміністративного права, за допомогою яких закріплено: адміністративно-правовий статус суб'єктів планування (порядок їх діяльності та структуру); правові інструменти планування; засади формування та реалізації державної політики в цій сфері; взаємодія суб'єктів планування. Відповідні норми містяться в законах України «Про оборону України», «Про основи національного спротиву», «Про правовий режим воєнного стану», «Про Збройні Сили України», «Про Службу безпеки України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про Національну гвардію України», «Про Національну поліцію» тощо.

У підрозділі 2.2 «Суб'єкти планування у сферах національної безпеки і оборони та особливості їх правового статусу» зауважено, що органи публічної адміністрації на всіх рівнях мають можливість використовувати спеціальний інструментарій впливу. Це твердження поширюється і на реалізацію планування щодо забезпечення національної безпеки й оборони України. Зокрема, її організацію та забезпечення здійснюють спеціальні суб'єкти, до переліку яких належить значна кількість органів публічного управління, кожен з яких має свій унікальний адміністративно-правовий статус, який слід розуміти як визначену нормами чинного законодавства сукупність владних повноважень (прав та обов'язків), що встановлюють їх роль і місце в правовідносинах, які виникають з питань реалізації планування як інструменту забезпечення ефективного функціонування сфер національної безпеки й оборони.

Детально схарактеризовано адміністративно-правовий статус таких суб'єктів планування у сферах національної безпеки й оборони, як: Президент України, Рада національної безпеки і оборони України та Кабінет Міністрів України. Увагу зосереджено на аналізі повноважень і компетенцій у відповідній сфері Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної прикордонної служби України, Національної поліції України, Національної гвардії України, Служби безпеки України тощо. Констатовано наявність трьох основних рівнів суб'єктів планування у сферах національної безпеки й оборони, що зумовлено особливостями правового статусу кожного, зокрема: 1) стратегічний – розгляд, ухвалення й затвердження довготривалих та інших глобальних документів, пов'язаних із функціонуванням і розвитком національної безпеки й оборони (Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України); 2) цільовий – організація розроблення довготривалих стратегічних документів конкретного виду, а також інших концепцій та програм за сферами здійснення публічного управління, наприклад, лише в оборонній сфері, секторі громадської безпеки та цивільного захисту тощо (Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Державна прикордонна служба України, Національний координаційний центр кібербезпеки України, координаційний орган з питань розвідувальної діяльності); 3) оперативний – розробка планів і програм забезпечення національної безпеки й оборони, що стосуються їх діяльності безпосередньо, з огляду на виконувані функції, попит у ресурсах для їх здійснення, роль у мобілізаційній діяльності держави тощо (Національна поліція України, Національна гвардія України, Служба безпеки України тощо).

У підрозділі 2.3 «Адміністративно-правові інструменти планування у сферах національної безпеки і оборони» обґрунтовано, що їх слід розуміти не як окремі процеси, операції чи об'єкти управління, а як нормативно визначені й організаційно оформлені засоби публічно-владного впливу, за допомогою яких уповноважені суб'єкти забезпечують формування, реалізацію, коригування й оцінювання планувальних рішень у зазначеній сфері. Такий підхід дає змогу чітко відмежувати інструменти планування від власне управлінської діяльності й уникнути підміни категорій.

Встановлено, що базовим вихідним адміністративно-правовим інструментом планування у сферах національної безпеки й оборони є комплексний огляд сектору безпеки та оборони, який має нормативно закріплений характер і за своєю правовою природою є процедурою системного оцінювання стану, готовності та спроможностей складових сектору безпеки й оборони до виконання завдань за призначенням у поточних і прогнозованих умовах безпекового середовища. Доведено, що результати комплексного огляду слугують фактичною та аналітичною основою для розроблення, уточнення й коригування концептуальних, стратегічних і програмних документів, а отже, є необхідною передумовою подальшого планування.

Констатовано, що невід'ємним інструментом здійснення комплексного огляду та всієї системи планувальної діяльності є аналіз діяльності сектору безпеки й оборони, який за своїм змістом не зводиться до самостійного управлінського процесу, а виконує функцію інформаційно-аналітичного забезпечення планування. Він дає змогу отримати достовірні кількісні та якісні дані про стан, проблеми, ризики й тенденції розвитку відповідних сфер, без яких є неможливими оцінювання, прогнозування, формування обґрунтованих планувальних рішень.

На підставі результатів комплексного огляду й аналітичного забезпечення визначено акти планування як ключовий адміністративно-правовий інструмент формалізації планування, який полягає в письмово-юридичному закріпленні стратегічних цілей, пріоритетів, завдань і заходів у сферах національної безпеки й оборони. Акцентовано, що акти планування за своєю правовою природою не можуть розглядатися виключно як організаційні заходи, оскільки вони поєднують нормативні, управлінські й координаційні властивості та є засобом спрямування діяльності всіх суб'єктів сектору безпеки та оборони.

Аргументовано, що завершальними адміністративно-правовими інструментами планування є моніторинг і контроль, які мають самостійне значення в системі планувальної діяльності. У роботі здійснено їх розмежування й доведено, що моніторинг спрямовано на безперервне відстеження стану реалізації планів і програм. Натомість контроль забезпечує перевірку відповідності фактичних результатів визначеним цілям і параметрам, а також створює умови для коригування управлінських рішень.

Узагальнено, що послідовне й системне застосування таких адміністративно-правових інструментів, як комплексний огляд, аналіз, акти планування, моніторинг і контроль, формує цілісну модель ефективного планування у сферах національної безпеки й оборони, яка забезпечує адаптивність державної політики до змін безпекового середовища та створює належні правові й організаційні умови для захисту суверенітету, територіальної цілісності та національних інтересів України.

Розділ 3 «Напрями вдосконалення адміністративно-правових засад планування у сферах національної безпеки і оборони» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід забезпечення та планування сфери національної безпеки і оборони та можливості його використання в Україні»* обґрунтовано, що вивчення закордонного досвіду забезпечення та планування сфери національної оборони має надзвичайно важливе значення, оскільки дає змогу Україні ефективніше адаптуватися до сучасних викликів безпеки, використовуючи напрацьовані світові підходи. Крім того, вивчення іноземного досвіду надає можливість уникати помилок, які вже були зроблені іншими країнами, що дає змогу економити ресурси й час.

З огляду на євроатлантичну інтеграцію України, увагу зосереджено на аналізі особливостей планування сфери національної безпеки й оборони в країнах-членах НАТО. Встановлено, що планування безпеки й оборони НАТО має свої характерні особливості, які відображають колективну природу цієї організації, зокрема: по-перше, усі рішення у сфері безпеки ухвалюються на основі принципу консенсусу, тобто лише за умови, якщо жодна держава-член не має заперечень, що гарантує врахування інтересів кожної країни, а дії Альянсу відображають спільну позицію союзників; по-друге, планування оборони в межах НАТО має інтегрований характер, адже передбачає поєднання національних оборонних стратегій із загальною системою колективної безпеки. Кожна держава зберігає власний суверенітет у питаннях оборони, але водночас бере участь у спільному плануванні, розробці оперативних концепцій і визначенні спроможностей, необхідних для колективного реагування на загрози. Крім того, зазначено, що важливе значення в цьому процесі має постійне оцінювання безпекового середовища, що дає змогу адаптувати стратегії НАТО до нових викликів, таких як кіберзагрози, тероризм чи гібридні атаки. Система планування ґрунтується на взаємних зобов'язаннях союзників щодо підтримання необхідного рівня військової готовності, розвитку оборонного потенціалу та участі в спільних навчаннях.

Проаналізовано особливості та досвід планування у сферах національної безпеки й оборони у США, що дало змогу виокремити такі позитивні аспекти: по-перше, високий рівень стратегічного планування, яке ґрунтується на чітко визначених національних інтересах і пріоритетах, що охоплюють як військові, так і невійськові аспекти безпеки; по-друге, важливою ознакою американського підходу є ефективна система цивільного контролю над збройними силами, що забезпечує демократичний баланс між політичним керівництвом і військовими структурами; по-третє, США мають гнучку й координовану міжвідомчу взаємодію, що надає можливість швидко реагувати на загрози й узгоджувати дії різних органів державної влади; по-четверте, важливе значення має інноваційність у розвитку оборонних технологій і систем управління, що підтримує перевагу країни у сфері безпеки; по-п'яте, ефективним є підхід щодо функціонування суб'єктів планування сфери безпеки й оборони.

Узагальнено, що на сьогодні провідні світові держави зосереджують увагу на забезпеченні та плануванні сфери національної безпеки й оборони, від ефективності яких, зокрема, значною мірою залежить і майбутнє України. Практика цих країн засвідчує важливість поєднання військових і невійськових засобів впливу, залучення

громадянського суспільства, наукових установ і приватного сектору до процесу формування політики безпеки. Успішні моделі характеризуються високим рівнем прозорості, ефективною системою управління ризиками, регулярним оновленням стратегічних документів і впровадженням інноваційних технологій для підвищення обороноздатності.

У підрозділі 3.2 «Напрями вдосконалення правових та організаційних засад планування у сферах національної безпеки і оборони» зауважено, що нині сфера національної безпеки й оборони є однією з найбільш важливих для України, яка протистоїть повномасштабній агресії з боку російської федерації. Акцентовано, що необхідним є вдосконалення як правових, так і організаційних засад планування у сферах національної безпеки й оборони.

Аргументовано, що правові засади є системою нормативно-правових актів різної юридичної сили, якими визначено принципи, повноваження, порядок, процедури та юридична відповідальність суб'єктів, що здійснюють діяльність у сфері національної безпеки й оборони. Організаційні засади своєю чергою охоплюють сукупність інституційних механізмів, структур, форм і методів практичної діяльності та взаємодії органів публічної влади й інших суб'єктів сектору безпеки й оборони, спрямованих на реалізацію визначених завдань державної політики. Водночас обґрунтовано, що планування не може належати лише до правових або до організаційних засад, оскільки воно є самостійним комплексним адміністративно-правовим інструментом, який інтегрує нормативно-правове регулювання й організаційно-управлінські механізми та забезпечує формування, узгодження й коригування стратегічних і програмних рішень у сфері національної безпеки та оборони з огляду на реальний стан безпекового середовища.

Окреслено ключові проблеми організаційного та правового характеру, пов'язані з плануванням сфер національної безпеки й оборони. Проаналізовано низку державних концепцій та стратегій, спрямованих на вдосконалення правових та організаційних засад планування у сферах національної безпеки й оборони. З метою вирішення виявлених проблем запропоновано: напрями вдосконалення Стратегії воєнної безпеки України, а також Стратегії національної безпеки України; розробити та ухвалити Закон України «Про планування у сфері національної безпеки і оборони України»; удосконалити механізми взаємодії суб'єктів планування у сферах національної безпеки й оборони; переглянути систему кадрового забезпечення суб'єктів, які здійснюють планування у сферах національної безпеки й оборони; покращити підготовку кадрів для суб'єктів, що здійснюють планування у сферах національної безпеки та оборони; забезпечити використання сучасних інформаційно-аналітичних систем у процесі планування, а також активне застосування соціальних медіа та платформ для доступу до інформації; розширити межі державно-приватного партнерства в межах планування сфери національної безпеки й оборони; розробити та впровадити систему оцінювання ефективності планування у сферах національної безпеки й оборони.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертаційної роботи наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, яке полягає в тому, щоб з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад планування у сферах національної безпеки й оборони, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідної діяльності. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети, а саме:

1. З'ясовано, що національна безпека – це стабільний, планомірний, забезпечений і підтримуваний державними та громадськими інституціями в межах визначених національним законодавством і міжнародними актами стан захищеності державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, а також прав, свобод, законних інтересів, життя та здоров'я кожного представника суспільства України, що сприяє її сталому й демократичному розвитку. Аргументовано, що оборона – це сукупність спеціальних, активних заходів та операцій, які застосовуються уповноваженими законодавством органами державної влади, місцевого самоврядування й іншими суб'єктами в економічній, політичній, соціальній та інших найважливіших сферах життєдіяльності суспільства, а також спрямовуються на формування умов і здійснення ефективної відсічі збройній агресії, вирішення збройних конфліктів.

Сферу національної безпеки й оборони схарактеризовано крізь призму таких ознак: 1) це сфера діяльності державних органів влади правоохоронної, безпекової та військової спрямованості, а також інших уповноважених суб'єктів, зокрема органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій оборонно-промислового комплексу, громадськості тощо; 2) її основне призначення – створення й підтримання умов законного функціонування держави, конституційного ладу, непорушності суверенітету країни, суспільної злагоди та благополуччя населення в найважливіших секторах його життєдіяльності, а також відбиття та протидія в разі необхідності збройної агресії щодо України чи подолання збройного конфлікту за її участі; 3) її функціонування забезпечується завдяки різноманітним заходам та операціям (інструментам), які реалізуються в установленому законодавством порядку.

Акцентовано, що сучасний стан сфери національної безпеки та оборони характеризується численними зовнішніми викликами, пов'язаними передусім зі збройною агресією й активною трансформацією загроз. Детермінантами цього є наявність якісної законодавчої основи вказаної сфери, дія правового режиму воєнного стану, посилення рівня фінансування національної безпеки й оборони України, активізація міжнародного співробітництва та науково-технічного розвитку, а також посилення внутрішньої інтегрованості сил сектору безпеки й оборони. Наразі відбувається формування нової оборонно-безпекової концепції держави й парадигми її співпраці з населенням України, практична перевірка якої здійснюється в умовах найбільш критичної ситуації життєдіяльності держави.

2. Встановлено, що планування – це організаційний інструмент, метод, який використовується для визначення стратегії діяльності уповноважених суб'єктів щодо забезпечення національної безпеки й оборони з огляду на поточний стан цієї сфери, а також економічну, політичну, соціальну ситуацію на території держави. Планування надає можливість: по-перше, оцінити наявні безпекові виклики та встановити рівень можливої шкоди в разі їх розвитку; по-друге, сформулювати систему пріоритетних цілей діяльності та розвитку сфери національної безпеки й оборони з огляду на сучасні ризики (зокрема безпекові), а також економічні можливості країни; по-третє, визначити систему необхідних організаційних, політичних, економічних, юридичних та інших кроків, необхідних для досягнення актуальних цілей; по-четверте, передбачити результати проведення запланованих заходів і визначити критерії оцінки якості їх виконання. Отже, планування є важливим інструментом, адже, на відміну від багатьох інших форм і методів, його застосування дає змогу оцінити та зрозуміти, які дії потрібні для підвищення й підтримання високого рівня національної безпеки та оборони в сучасних умовах, а також у майбутньому. Водночас зміст планування є ширшим, ніж окреслене визначення, та характеризується власною системою ідей, завдань, суб'єктами реалізації, а також набором інструментів здійснення.

3. Доведено, що принципи планування у сферах національної безпеки й оборони України – це фундаментальні, імперативні, загальнообов'язкові, виражені в положеннях нормативно-правових актів різної юридичної сили нормативні положення, які містять вимоги та ідеї щодо регулювання суспільно-правових відносин, що виникають у досліджуваній сфері суспільного життя. До їх переліку належать такі принципи: єдності та диференціації; законності; прозорості; структурованості та комплексності; своєчасності й доцільності.

Констатовано, що мета планування у сферах національної безпеки та оборони чітко визначена у ст. 25 Закону України «Про національну безпеку України», на основі чого зауважено, що основними завданнями, які сприяють досягненню встановленої законодавством мети, є такі: 1) визначення актуальних ризиків і викликів у сферах національної безпеки й оборони, а також оцінка перспектив їх подальшого розвитку й можливого негативного впливу на населення та державу; 2) встановлення напрямів розвитку сил національної безпеки й оборони в аспекті підвищення ефективності роботи, удосконалення інструментарію діяльності, покращення організаційних, кадрових та інших умов їх функціонування тощо; 3) розроблення та затвердження документів з планування (стратегій, концепцій, програм, планів, меморандумів тощо) з урахуванням відомостей попереднього аналізу ризиків, викликів, а також констатованих напрямів розвитку публічного сектору; 4) побудова й забезпечення роботи механізму моніторингу та контролю за станом і повнотою виконання затверджених планів у сфері національної оборони та безпеки, а також притягнення винних у бездіяльності осіб у питанні реалізації відповідних документів до юридичної відповідальності; 5) визначення критеріїв і метрик оцінки результатів виконання планів у сфері національної безпеки й оборони, а також чинників, які завадили реалізувати всі сформульовані завдання.

4. Узагальнено, що наразі система правових засад планування у сферах національної безпеки й оборони представлена низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили, кожен із яких урегульовує різні аспекти окресленого проблемного питання. Зокрема, Конституція України та міжнародні документи встановлюють межі, у яких здійснюється планування, а також ключові права та свободи людини, що мають ураховуватися в стратегічних документах. Своєю чергою на рівні законодавчих і підзаконних актів закріплено порядок, умови, ідеї та операційні механізми організації та здійснення планування у сферах національної безпеки й оборони. Аналіз останніх дав змогу констатувати, що в системі відповідних нормативно-правових засад провідне значення мають норми адміністративного права, які закріплюють: адміністративно-правовий статус суб'єктів планування (порядок їх діяльності та структуру); правові інструменти планування; засади формування та реалізації державної політики в цій сфері; специфіку взаємодії суб'єктів планування.

5. Аргументовано наявність трьох основних рівнів суб'єктів планування у сферах національної безпеки й оборони, що зумовлено особливостями правового статусу їх представників, а саме: 1) Верховна Рада України, Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України – ключові органи стратегічного планування, до компетенції яких входить розгляд, ухвалення й затвердження довготривалих та інших глобальних документів, пов'язаних із функціонуванням і розвитком національної безпеки та оборони; 2) Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Державна прикордонна служба України, Національний координаційний центр кібербезпеки України, координаційний орган з питань розвідувальної діяльності – органи цільового планування, які забезпечують організацію розроблення довготривалих стратегічних документів конкретного виду, а також інших концепцій і програм за сферами здійснення публічного управління, наприклад, лише в оборонній сфері, секторі громадської безпеки та цивільного захисту тощо; 3) окремі центральні органи виконавчої влади (Національна поліція України, Національна гвардія України, Служба безпеки України тощо), які здійснюють розробку планів і програм забезпечення національної безпеки й оборони, що стосуються їх діяльності безпосередньо, враховуючи виконувані функції, попит у ресурсах для їх здійснення, роль у мобілізаційній діяльності держави тощо.

6. Визначено, що адміністративно-правові інструменти планування у сферах національної безпеки й оборони є основними процесами, операціями, об'єктами, які забезпечують організацію формально-правових та управлінських умов, а також безпосередньо здійснюють планування в досліджуваній сфері суспільного життя. До переліку відповідних інструментів належать: акти планування; комплексний огляд сектору безпеки й оборони; аналіз діяльності сектору безпеки та оборони; моніторинг і контроль виконання запланованих заходів. Встановлено, що використання відповідних інструментів забезпечує здійснення ефективного планування в досліджуваній сфері суспільного життя, а отже, створює умови для належного захисту територіальної цілісності й незалежності країни.

7. Обґрунтовано, що на сьогодні провідні світові країни зосереджують увагу на забезпеченні й плануванні сфери національної безпеки та оборони, від

ефективності яких, зокрема, значною мірою залежить і майбутнє України. Їхня практика засвідчує важливість поєднання військових і невійськових засобів впливу, залучення громадянського суспільства, наукових установ і приватного сектору до процесу формування політики безпеки. Успішні моделі характеризуються також високим рівнем прозорості, ефективною системою управління ризиками, регулярним оновленням стратегічних документів і впровадженням інноваційних технологій для підвищення обороноздатності. Серед позитивних аспектів закордонного досвіду, який можна використати в Україні, виокремлено такі: по-перше, регулярне й систематичне оновлення Стратегій національної безпеки та оборони, що зумовлено швидко змінюваною безпековою ситуацією в усьому світі та Україні; по-друге, наявність ефективних механізмів взаємодії між військовими, розвідувальними, дипломатичними й цивільними структурами; по-третє, інтеграція військових і невійськових інструментів безпеки: поєднання політичних, економічних, інформаційних та оборонних заходів; по-четверте, налагодження державно-приватного партнерства у сфері безпеки й оборони (за зразком США, Великобританії та Німеччини); по-п'яте, упровадження сучасних технологій, систем кіберзахисту, штучного інтелекту й аналітики даних у процеси побудови системи планування у сферах безпеки та оборони; по-шосте, активна участь у спільних оборонних ініціативах, навчаннях і структурах НАТО та ЄС; по-сьоме, активна підтримка наукових досліджень і освіти в галузі безпеки, що передбачає створення аналітичних центрів і навчальних програм (за зразком практики США).

8.3 метою покращення правових та організаційних засад планування у сферах національної безпеки й оборони запропоновано:

- удосконалити Стратегію воєнної безпеки України, затверджену Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021, а також Стратегію національної безпеки України, затверджену Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. Метою такого вдосконалення полягає в тому, щоб зробити ці документи більш зрозумілими, взаємопов'язаними, імплементованими в національне законодавство й підкріпленними реальними механізмами виконання;

- розробити та прийняти Закон України «Про планування у сфері національної безпеки і оборони України», що обумовлено: по-перше, відсутністю профільного нормативно-правового акта в цій сфері; по-друге, необхідністю адаптації національної системи планування до вимог НАТО та ЄС;

- удосконалити механізми взаємодії суб'єктів планування у сферах національної безпеки й оборони, що має передбачати підвищення рівня координації між державними інституціями, органами сектору безпеки, науковими установами та громадянським суспільством;

- переглянути систему кадрового забезпечення суб'єктів, які здійснюють планування у сферах національної безпеки й оборони;

- покращити підготовку кадрів для суб'єктів, що здійснюють планування у сферах національної безпеки й оборони, яка має передбачати оновлення змісту, форм і методів навчання відповідно до сучасних викликів і загроз, зумовлених повномасштабним військовим вторгненням;

- забезпечити використання сучасних інформаційно-аналітичних систем у процесі планування, а також активне застосування соціальних медіа та платформ для доступу до інформації;
- розширити межі державно-приватного партнерства в межах планування сфери національної безпеки й оборони;
- розробити та впровадити систему оцінювання ефективності планування у сферах національної безпеки й оборони.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Мещеряков М. О. Адміністративно-правові інструменти здійснення планування у сферах національної безпеки і оборони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 595–597.
2. Мещеряков М. О. Принципи планування у сферах національної безпеки і оборони України. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 517–521.
3. Мещеряков М. О. Досвід НАТО у забезпеченні та плануванні сфери національної безпеки і оборони та можливості його використання в Україні. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 523–527.
4. Meshcheriakov M. Regulatory and legal framework for planning in the areas of national security and defense, and the role of administrative law in this framework. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 5. С. 74–78.
5. Мещеряков М. Місце планування в системі інструментів забезпечення сфери національної безпеки та оборони. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2025. № 2 (70). С. 233–236.
6. Мещеряков М. О. Суб'єкти планування у сферах національної безпеки і оборони та особливості їх правового статусу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 5. С. 176–181.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Мещеряков М. О. Щодо визначення поняття та ознак сфери національної безпеки України. *Актуальні проблеми правової науки в сучасних умовах* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 16 трав. 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 224–226.
8. Мещеряков М. О. Сучасний стан сфери національної безпеки і оборони. *Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 2 трав. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 327–329.
9. Мещеряков М. О. Специфіка досвіду Великобританії в забезпеченні та плануванні сфери національної безпеки і оборони. *Дотримання процесуальних прав осіб під час досудового розслідування в Україні* : матеріали міжвідомч. наук.-практ. кругл. столу (Київ, 24 жовт. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 48–51.
10. Мещеряков М. О. Міжнародно-правові засади планування у сферах національної безпеки і оборони. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XVI Всеукр. наук.-теор. конф. (Київ, 27 листоп. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 503–506.

АНОТАЦІЯ

Мещеряков М. О. Адміністративно-правові засади планування у сферах національної безпеки і оборони. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2026.

Дисертацію присвячено з'ясуванню сутності й розкриттю особливостей адміністративно-правових засад планування у сферах національної безпеки й оборони, а також розробленню пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідної діяльності.

У дослідженні вдосконалено визначення поняття національної безпеки й оборони та схарактеризовано сучасний стан цієї сфери. Встановлено значення планування в системі інструментів забезпечення сфери національної безпеки й оборони. З'ясовано мету, завдання та принципи планування у сферах національної безпеки та оборони. Схарактеризовано правове регулювання планування у сферах національної безпеки й оборони, визначено місце в ньому норм адміністративного права. Окреслено коло суб'єктів планування у сферах національної безпеки й оборони й описано особливості їх правового статусу. Виокремлено адміністративно-правові інструменти здійснення планування у сферах національної безпеки й оборони. Узагальнено закордонний досвід забезпечення та планування сфери національної оборони й проаналізовано можливості його використання в Україні. Запропоновано напрями вдосконалення правових та організаційних засад планування у сферах національної безпеки й оборони.

Ключові слова: національна безпека, оборона, планування, інструменти, мета, завдання, принципи, правове регулювання, адміністративне право, адміністративне законодавство, суб'єкти планування, правовий статус, адміністративно-правові інструменти, закордонний досвід, вдосконалення, правові засади, організаційні засади.

SUMMARY

Meshcheriakov M.O. Administrative and legal foundations of planning in the areas of national security and defence. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for the degree of Candidate of Legal Sciences in the speciality 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2026.

The dissertation is devoted to defining and clarifying the essence and revealing the specific features of the administrative and legal foundations of planning in the fields of national security and defense, as well as to developing proposals and recommendations aimed at improving the legal and organizational foundations for carrying out relevant activities.

It is established that national security is a stable, systematic state of protection of state sovereignty, the constitutional order, territorial integrity, as well as the rights, freedoms, legitimate interests, life, and health of every member of Ukrainian society, ensured and maintained by state and public institutions within the framework defined by domestic legislation and international legal acts, which contributes to the sustainable and democratic development of the state.

It is argued that defense is a set of special, active measures and operations applied by public authorities, local self-government bodies, and other entities authorized by law in the economic, political, social, and other key spheres of societal life, aimed at creating conditions for and conducting effective resistance to armed aggression and resolving armed conflicts.

Attention is drawn to the fact that the current state of the national security and defense sector is characterized by numerous external challenges, primarily related to armed aggression and their active transformation. The determinants of this include the existence of a qualitative legislative framework in this sphere, the operation of the legal regime of martial law, increased funding for Ukraine's national security and defense, intensification of international cooperation and scientific and technological development within these spheres, as well as strengthening internal integration among the forces of the security and defense sector.

The instruments for ensuring national security and defense are proposed to be understood as a system of legally prescribed forms and methods (means, measures, techniques, and operations) used by the state through relevant public authorities, as well as by other authorized entities, to create and maintain conditions for the effective and stable functioning of the national security and defense sector of Ukraine.

It is established that planning is an organizational instrument and method used to determine the strategy of activity of authorized entities in ensuring national security and defense, taking into account the current state of this sphere, as well as the economic, political, and social situation within the state.

It is proven that the principles of planning in the fields of national security and defense of Ukraine are fundamental, imperative, universally binding normative provisions expressed in regulatory legal acts of various legal force, which contain requirements and ideas concerning the regulation of social and legal relations arising in the studied sphere of public life. These principles include unity and differentiation, legality, transparency, structuring and comprehensiveness, timeliness, and expediency.

It is emphasized that international legal foundations are standards and rules developed and adopted as binding by several states on the basis of formalized agreements. By implementing international documents, Ukraine assumes obligations to apply requirements established at the supranational level, many of which concern security and defense and must be taken into account when planning activities and development in these spheres.

It is noted that the President of Ukraine and the National Security and Defense Council of Ukraine act as the main subjects of organization and management of the national security and defense sector, which is manifested in the authority to appoint and dismiss senior officials of individual security bodies, control and coordinate the activities of security and defense sector participants, develop and approve strategic documents for

law enforcement agencies, special-purpose bodies, and military administration, identify and monitor threats to national security and defense, and determine strategies to counter them.

It is argued that planning acts are legal documents characterized by the following features: (1) they do not establish universally binding rules of conduct but rather record and describe the relevant procedures and measures; (2) they are addressed to specific entities authorized by law to implement the measures provided for in the plan; (3) a plan itself has no legal force until it is approved by a relevant regulatory legal act in the manner prescribed by law, such as a decree, order, or directive.

It is proven that analysis is an operation of working with information that involves studying it and identifying priority quantitative and qualitative indicators. As an instrument of planning in the fields of national security and defense, analysis provides for the collection and examination of data on their condition, effectiveness, level of interaction among subjects, practical results, and other applied factors of functioning. The result of analysis consists of factual quantitative and qualitative data characterizing all areas of national security and defense, on the basis of which further actions and measures are planned.

Attention is focused on the fact that NATO security and defense planning has specific features reflecting the collective nature of the organization. In particular, all decisions in the field of security are made on the basis of consensus, meaning that no member state raises objections, which ensures that the interests of each country are taken into account and that Alliance actions reflect a common position of the allies. In addition, defense planning within NATO is integrated in nature, as it combines national defense strategies with the overall system of collective security.

An analysis of the experience of the United Kingdom makes it possible to note that its specificity lies in a comprehensive approach to shaping security policy, encompassing both military and civilian instruments for responding to threats, a high level of coordination among governmental bodies, intelligence services, and the armed forces, which ensures effective decision-making and rapid response to crisis situations, as well as active cooperation with allies, particularly within NATO, strengthening defense capabilities and integrating national security into a broader international context.

The necessity of developing and adopting the Law of Ukraine “On Planning in the Field of National Security and Defense of Ukraine” is emphasized, due to the absence of a specialized regulatory legal act in this sphere and the need to adapt the domestic planning system to NATO and EU requirements.

Keywords: national security, defence, planning, instruments, goals, objectives, principles, legal regulation, administrative law, administrative legislation, planning entities, legal status, administrative and legal instruments, foreign experience, improvement, legal foundations, organisational foundations.